

MUNKKIPERINTEESTÄ PIZZAELÄMYKSEEN – TERVEYS JA RUOKA SOTILASKOTI-LEHDESSÄ 1967–2007

Tutkimuksessa tarkastellaan sotilaskotien ruoka- ja juomatarjontaan ja sen terveellisyyteen liittyviä kirjoituksia Sotilaskotiliiton julkaisemassa Sotilaskoti-lehdessä vuosina 1967–2007. Sovellamme lehtiartikkeleiden analyysissä kehysanalyysiä. Tarkastelemme sitä, minkälaisia mahdollisia sotilaskotien ruoka- ja juomatarjontaan liittyviä ongelmakehyksiä, puolustuskehyksiä ja ratkaisukehyksiä lehdessä käytetään. Useimmin käytetyt ongelmakehykset olivat terveyskriittikki ja kuluttajien uudet vaatimukset. Yleisimmät puolustuskehykset olivat sotilaskotitarjonnan perinteet, ruuan hyvä maku sekä sotilaskotien immateriaaliset tekijät. Yleisimmät ratkaisukehykset olivat tuotekehittely ja vaihtelun lisääminen, sotilaskotien ruuan terveellistäminen sekä asiakkaiden toiveiden kuuntelu. Sotilaskoti-lehdessä ilmeni kaksi aikamme terveysviestinnän ydinkysymystä: miten yhdistää terveyspyrkimys ja mielihyväpyrkimys, ja miten vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen.

Ylipaino ja epäterveellisiin elintapoihin liittyvät sairaudet, kuten aikuistyyppin diabetes, ovat olleet 2000-luvun ajan julkisuudessa näyttävästi esillä. Yhdysvalloissa tehtyjen selvitysten perusteella ylipainon ja siihen liittyvien terveysriskien käsittely lisääntyi julkisuudessa erityisen kiivaasti vuoden 2000 paikkeilla (Boero 2007; Oliver 2006; Saguy & Almeling tulossa).

Suomessa lihavuuspuheen kuuma aalto on sijoitettu vuodenvaihteeseen 2003–2004 (Harjunen 2004) ja keskustelu jatkui vuonna 2007 *Helsingin Sanomien* Läskikapina-kirjoitussarjassa (Kyrölä 2007a). Huoli suomalaisten painokehityksestä näkyy myös 2000-luvulla julkaistuissa lukuisissa ylipainoon liittyvissä strategioissa ja suosituksissa (Jallinoja & Mäkelä 2007). Lihavuus- ja terveysaalto on näkynyt myös televisio-ohjelmissa: mainittakoon Solar Filmsin tuottamat *Suurin pudottaja* ja *Olet mitä syöt* (Kyrölä 2007b) sekä Yleisradion syksyllä 2007 esittämä *Elämä pelissä* -ohjelma, jossa julkkikset yrittivät muuttaa epäterveellisiä elintapojaan terveemmiksi ja näin lisäämään elinvuotiaan.

Vaikka lihavuusepidemiakirjoittelussa lienee ilmennyt ylilyöntejä ja jopa moraalisen paniikin piirteitä (Harjunen 2004; Kyrölä 2007a), on kirjoittelun taustalla suomalaisten painokehitystä kuvaavia tutkimuksia (Männistö, Lahti-Koski, Tapanainen, Laatikainen & Vartiainen 2004; Sarlio-Lahteenkorva, Silventoinen, Lahti-Koski, Laatikainen & Jousilahti 2006). Myös puolustusvoimissa on havaittu palvelukseen astuvien miesten olevan vuodelta

painavampia (Santtila, Kyröläinen, Vasankari, Tiainen, Palvalin, Häkkinen & Häkkinen 2006). Tämän lisäksi tutkimukset osoittivat, että myös varusmiespalveluksen aikana varusmiesten paino nousee kuuden ensimmäisen palvelukuukauden aikana, ja että samaan aikaan varusmiesten veriarvoissa tapahtuu terveydelle epäedullista kehitystä (Tähtinen, Vanhala, Oikarinen & Keinänen-Kiukaanniemi 2000). Tämän kehityksen syiksi määriteltiin palveluksen aikana syötävät energiapitoiset ruuat, kuten pizzat, hampurilaiset, lihapiirakat, munkit, makeiset ja jälkiruuat (Tähtinen, Vanhala, Oikarinen & Keinänen-Kiukaanniemi 2001). Munkit julistettiin peräti vaarallisiksi suomalaisille varusmiehille (Tähtinen, Vanhala, Oikarinen & Keinänen-Kiukaanniemi 2002).

Tällaiset tutkimukset havaittiin hyvin niin puolustusvoimissa kuin ”sotkun munkkeja” ja muita leipomotuotteita varuskunta-alueilla myyvissä, paikallisten sotilaskotiyhdistysten ylläpitämissä sotilaskodeissa. Vaikka sotilaskodeilla on lukuisia hengellisiä ja sivistyksellisiä tehtäviä, on energiaa ja mielihyvää tarjoavien tuotteiden myyminen sotilaskodeissa osa sotilaskotiyhdistysten työtä varusmiehen hyväksi. Voi sanoa, että sotilaskotiyhdistysten leipomotuotteista on muodostunut sotilaskotien ylpeyden aihe, ja näin ollen munkkeihin kohdistunut kritiikki on tuottanut runsaasti mielipahaa vapaaehtoisille sotilaskotisarille ja sotilaskotiyhdistysten ammattihenkilökunnalle (Hofmann 2007).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sotilaskotien ruoka- ja juomatarjontaan ja sen terveellisyyteen liittyvää kirjoittelua Sotilaskotiliiton julkaisemassa *Sotilaskoti*-lehdessä. Lehteä ei voi pitää terveysviestinnän areenana *par excellence*, sillä kehon terveyden edistäminen ei ole perinteisesti ollut Sotilaskotiliiton päätaivoite. Näin ollen terveysaiheisiin liittyvää viestintää ei voi pitää lehden keskeisimpänä tehtävänä. Siten *Sotilaskoti*-lehden terveysviestintä eroaa merkittävällä tavalla perinteisten terveystieteen terveysviestinnästä.

Terveysargumentaatio on kuitenkin levinnyt varsin laajalle ja koskee tällä hetkellä lähes kaikkia elämänalueita (Petersen & Lupton 1996), ja viimeistään 2000-luvulla julkaistut varusmiesten painonkehitystä kuvaavat tutkimukset ovat saattaneet myös sotilaskodit terveyspuheen kentälle. 2000-luvulla Suomessakin lisääntynyt lihavuus- ja terveyshuoli konkretisoitui erilaisten väestöryhmien spesifeiksi huoliksi – tässä tapauksessa huoleksi varusmiesten terveydestä ja painosta.

SOTILASKOTILIITTO, SOTILASKODIT JA SOTILASKOTI-LEHTI

Suomen ensimmäiset sotilaskotiyhdistykset ja sotilaskodit aloittivat toimintansa vuonna 1918, ja yhdistysten kattojärjestöksi perustettiin vuonna 1921 Sotilaskotiliitto (Vanonen 1996, 16). Sotilaskodeissa työskentelee palkattuja ravitsemistyöntekijöitä, mutta merkittävän osan työstä tekevät vapaaehtois-työntekijät eli vihreät sisaret.

Sotilaskotiaate kiteytyy seuraavasti: se on suomalaisten naisten vapaaehtoista, hengeltään palvelevaa toimintaa sotilaiden hyväksi. Työ sotilaskodeissa on henkistä maanpuolustustyötä, joka tukee puolustusvoimia myönteisen maanpuolustusasenteen lujittamisessa. Sen tarkoituksena on luoda viihtyisiä vapaa-ajanympäristöä eli sotilaskoti, jossa varusmies voi rentoutua ja kehittää itseään erilaisten harrasteiden parissa. (Lahtero 1974.) Sotilaskodin ydinarvot ovat pysyneet varsin muuttumattomina sen perustamisesta lähtien vaikka

käytännön toiminnassa on jatkuvasti pyritty uudistumaan ja vastaamaan ajan haasteisiin.

Sotilaskotiliitto julkaisi 1940-luvun aikana muutaman numeron *Sotilaskotisisar*-lehteä. Materiaaliongelmien vuoksi lehden julkaiseminen lopetettiin, mutta aloitettiin uudestaan joulukuussa 1967, ja sen jälkeen ilmestyminen on ollut säännöllistä. Vuodesta 1977 lähtien lehteä on julkaistu nimellä *Sotilaskoti*, jota jatkossa käytämme. Vuodesta 1985 lähtien lehti on ilmestynyt kuusi kertaa vuodessa entisen neljän sijaan.

LEHTIAINEISTO JA MENETelmä

Tässä artikkelissa tarkastelun kohteena ovat vuosina 1967–2007 julkaistut *Sotilaskoti*-lehdet. Kiinnostuksen kohteena on, miten *Sotilaskoti*-lehdissä on kirjoitettu sotilaskodeissa myytävästä ruuasta ja juomasta, erityisesti tämän tarjonnan terveellisyydestä ja epäterveellisyydestä. Tutkimuksen tavoitteena on analysoida sotilaskodeissa myytävään ruokaan ja juomaan nivoutuvia arvoja ja käytäntöjä, näiden perusteluja sekä tarjonnan kohtaamia haasteita. Olemme erityisesti kiinnostuneet terveyteen liittyvistä perusteluista ja haasteista. Kysymme, miten *Sotilaskoti*-lehdessä viestitettiin ravinnon ja ravintoon liittyvän terveyden ja hyvinvoinnin merkityksestä varusmiehille sekä mikä merkitys ruoka- ja terveystutkimuksella oli *Sotilaskoti*-lehden viestinnässä.

Aineistonkeruun tavoitteena oli seuloa lehdistä sellaiset artikkelit, jotka tuovat esille sotilaskotien ruokaan ja sen terveellisyyteen liittyvää argumentaatiota. Lehdissä on kuitenkin suhteellisen vähän artikkeleita, jotka ensisijaisesti käsittelevät terveyttä ja ruokaa, mutta nämä teemat sisältyvät kuitenkin usein muihin artikkeleihin. Tutkimusaineisto onkin kerätty seuraavasti: ensin on käyty läpi kaikki vuosina 1967–2007 julkaistut *Sotilaskoti*-lehdet, luettu tarkemmin ainakin kaikki pääkirjoitukset ja etsitty artikkelit, joissa puhutaan ravitsemuksesta ja terveydestä. Lähempään tarkasteluun on sisällytetty sellaiset artikkelit, joissa käsitellään nimenomaan sotilaskotien tarjonnan terveellisyyttä ja sotilaskotitarjonnan muita perusteluja. Tällaisia muita perusteluja voivat olla esimerkiksi nautintoon ja rahaan liittyvät perustelut. Tutkimuskohteena eivät siis ole sellaiset ruokailuun liittyvät artikkelit, joissa pohdittiin varusmiesten pöytäta-
poja (julkaistu erityisesti 1970- ja 1980-luvuilla) sekä artikkelit, jotka toimivat eräänlaisena yleisenä terveystutkimuksena, eivätkä siten liittyneet suoraan varusmiehiin. Tämän tutkimuksen aineistoon päätyi kaiken kaikkiaan 37 artikkelia.

1960-luvun *Sotilaskoti*-lehdissä ei ollut kirjoituksia, joissa käsitellään sotilaskotitarjonnan perusteluja (taulukko 1). Sotilaskotien ruoka- ja juomat-
jontaan viitattiin kaiken kaikkiaan muutaman kerran ja silloinkin hyvin lyhyesti, toteavassa ja neutraalissa sävyssä. 1970-luvulla tarjonnan terveellisyyttä ja muita perusteluja käsiteltiin kahdessa artikkelissa. Seuraavina vuosikymmeninä aiheesta kirjoitettiin useammin.

Taulukko 1. Sotilaskotien ruoka- ja juomatarjontaa ja näiden perusteluja käsittelevien artikkeleiden määrä (n=37).

Vuodet	Artikkeleiden lukumäärä
1967–1969	0
1970–1979	2
1980–1989	14
1990–1999	12
2000–2007	9

Kaikissa tutkimusaineistoon kuuluvissa artikkeleissa ei ole mainittu kirjoittajan nimeä. Näin ollen käytämme lehtiartikkelien lähdeviitteinä lehden ilmestymisvuotta ja numeroa sekä artikkelin sivunumeroita, mikäli niitä on kyseisessä numerossa käytetty.

Sotilaskoti-lehti on nimenomaan järjestölehti. Lehden tarkoituksena on määritelly toiminta alan ammattilehtenä sekä koulutus- ja suhdetoimintavälineenä, ja se antaa tietoa sotilaskotityöstä ja järjestön toiminnasta sekä sotilaskotisarille että myös järjestön ulkopuolisille (Mattila 1977). On myös hyvä todeta, että sotilaskotiyhdistysten jäsenet ovat valtaosin naisia ja tässä mielessä *Sotilaskoti*-lehteä voi pitää myös naistenlehtenä (vrt. Töyry 2005).

Sotilaskoti-lehtiaineiston ruokakirjoituksia täytyy tarkastella tässä valossa. Vaikka lehdet ovat kenen tahansa luettavissa, on lehdellä oma melko rajattu kohdeyleisönsä ja sen saama julkisuus on selvästi rajoitetumpaa kuin esimerkiksi sanomalehtien tai aikakauslehtien julkisuus. *Sotilaskoti*-lehti on suunnattu pääasiassa sotilaskotisarille ja sotilaskodeissa työskenteleville henkilöille, ja se edustaa siis yhteisöllistä viestintää pikemminkin kuin joukkoviestintää. Lehden tavoitteena on ollut määrittellä ja mahdollisesti yhtenäistää sotilaskodeissa toimivien henkilöiden tavoitteita ja periaatteita. Koska lehteä on luettu sotilaskotiliikettä laajemminkin piireissä, lehteä on kuitenkin tulkittava myös sotilaskotiliikkeen ulkopuolisille tarkoitetuksi viestiksi sotilaskotiaatteesta ja -toiminnasta.

Sovellamme lehtiartikkeleiden analyysissä kehysanalyysiä (*frame analysis*) ja tarkastelemme, millä kehikoilla *Sotilaskoti*-lehdessä sotilaskotien ruokatarjonta esitetään (Karvonen 2000). Kehystäminen (*framing*) on prosessi, jossa esimerkiksi lehtiartikkelissa määritellään tiettyyn sosiaaliseen tai poliittiseen aiheeseen liittyvä keskeinen ongelma sekä hahmotellaan tähän aiheeseen liittyvät relevantit näkökohdat (Nelson, Oxley & Clawson 1997). Kehykset määrittävät ongelmat, diagnosoivat ongelmien syyt, tuovat esille ongelmaan liittyviä moraalisia arvioita sekä ehdottavat keinoja, joilla ongelman voi ratkaista. Näin kehystämässä on kyse näkökohtien valitsemisesta ja korostamisesta joidenkin toisten mahdollisten näkökohtien kustannuksella (Entman 1993.).

Tutkimme *Sotilaskoti*-lehden tarjoiluun liittyvien ongelmien – erityisesti terveysongelmien – määrittämistä sekä niitä ongelmiin liittyviä argumentteja, jotka määritellään tässä yhteydessä relevanteiksi. Tarkastelemme ensiksi, mikälaisen mahdollisen sotilaskotien ruoka- ja juomatarjontaan liittyvän ongelman kirjoittajat asettavat (ongelmakehykset). Seuraavaksi tarkastelemme,

miten asetettuun ongelmaan vastataan: tarkastelemme, miten kirjoittajat puolustavat sotilaskotien tarjonnan olemassa olevaa tilannetta (puolustuskehyykset) sekä minkälaisia ruokailuun liittyviä kehitysehdotuksia esitetään (ratkaisukehyykset). Puolustuskehyykset siis viittaavat *status quon* säilyttämiseen ja ratkaisukehyykset sen muuttamiseen. Kunkin edellä mainitun kehyyksen puitteissa tarkastelemme vielä, minkälaisia sisältöjä kehyyksissä on: esimerkiksi, minkälaisia ongelmia ongelmakehyy esittää ja minkälaisia puolustuskehyyksiä kirjoittajat rakentavat.

SOTILASKOTITARJONNAN KEHYKSET

Läpi neljänkymmenen vuoden *Sotilaskoti*-lehdessä on korostettu sotilaskotityön merkitystä ja ydinarvoja. Vaikka näitä arvoja ja päämääriä ei välttämättä suoraan esitetä terveyteen tai ruokaa liittyvinä arvoina, ovat ne keskeinen pohja konkreettisemmalle terveys- ja ruokapuheelle, sillä isänmaallisuuteen ja varusmiesten hyvinvointiin liittyvät ydinarvot konkretisoituivat esimerkiksi puheessa varusmiesten terveydestä ja ravitsemuksesta.

Tässä artikkelissa ei analysoida *Sotilaskoti*-lehden yleistä sotilaskotiaatetta tukevaa argumentaatiota. Lehden ruoka- ja terveysviestinnän kontekstualisoinniseksi havainnollistamme kuitenkin lyhyesti sotilaskoti-ideologiaa kahden esimerkin kautta. Heti lehden ensimmäisessä numerossa julkaistiin puolustusvoimien komentaja Yrjö Keinosen tervehdys sotilaskotisisarille. Uudempi ote on julkaistu Sotilaskotiliiton 85-vuotisjuhlanumerossa. Siinä liiton puheenjohtaja Tarja Kiira kuvaa liiton henkeä.

Maailmassa, jossa taloudellisen edun tavoittelu on kohonnut ensimmäiselle tilalle, on sotilaskotisisarten pyyteeton työ sitäkin arvokkaampaa. Tuhannet sotilaskotisisaret suorittavat palvelustehtävänsä ainoana kannustimenaan tunne siitä, että he voivat olla mukana tuomassa iloa ja lämpöä sotilaan arkiseen työhön. (1/1967, 4.)

Sotilaskotijärjestössä haemme vahvuutemme oman järjestön historiasta [...]muutoksen keskellä on myös järjestömme pystyttävä muuttumaan. Toisaalta täytyy kuitenkin olla mahdollisuus säilyttää ne arvot ja toimintatavat, jotka vuosien saatossa on havaittu hyviksi[...] Sotilaskotijärjestö on aina toiminut asevelvollisten ja ennen kaikkea varusmiesten hyväksi. (2/2006, 3.)

Tervehdyksissä tiivistyy yhtäältä sisarten pyyteeton pyrkimys edistää varusmiesten hyvää ja toisaalta näiden pyrkimysten vastakohtana tai haasteena muun maailman toisenlaiset arvot, pyrkimykset ja muutosten haasteet. Nämä kaksi teema toistuivat eri muodoissa 2000-luvulle asti ja kietoutuvat myös ruoka- ja terveyspuheeseen.

Erotimme tutkimusaineistosta neljä ongelmakehyyttä: terveyskriittikki (maininta 12 kirjoituksessa), kuluttajien uudet vaatimukset (maininta 8 kirjoituksessa), kilpailu ulkopuolisia tahoja vastaan (maininta 3 kirjoituksessa) sekä taloudelliset haasteet (2). Puolustuskehyyksiä erotimme peräti kahdeksan:

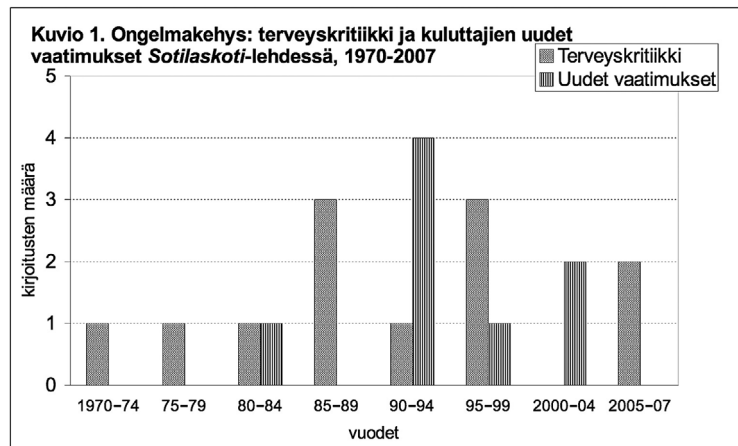
perinteet (maininta 24 kirjoituksessa), ruuan hyvä maku (13), sotilaskotien immateriaaliset tekijät (9), tarjonnan edullisuus (5), epäterveellisen tarjonnan merkitysten vähättely (4), varusmiesten oman vastuun korostaminen (3), tarjonnan terveellisyys (2) sekä tarjonnan energiapitoisuus (2). Ratkaisukehyksiä löysimme neljä: uusien tuotteiden kehittäminen ja vaihtelun lisääminen (maininta 18 kirjoituksessa), sotilaskotien ruuan terveellistäminen (10), asiakkaiden toiveiden kuuntelu (8) sekä tarjontaan liittyvät kampanjat ja tarjoukset (5).

Seuraavassa analysoimme tarkemmin sellaisia kehyksiä, joiden käyttöä voi pitää toistuvana, eli joita käytettiin koko aineistossa vähintään kuusi kertaa. Analysoitujen kehysten käyttö eri vuosina on esitetty kuvioissa 1–3.

ONGELMAKEHYKSET SOTILASKOTI-LEHDESSÄ

Yleisin käytetty ongelmakehys oli kehys, jossa sotilaskotitarjoilu nähtiin ainakin osittain epäterveellisenä (kuvio 1). Tätä kehystä käytettiin ensimmäistä kertaa vuonna 1973, minkä jälkeen sitä käytettiin toistuvasti. Vuonna 1979 sotilaskotien tuottamaa terveysuhkaa pohdittiin seuraavasti:

Päivää kohti laskettu energiamäärä sotilaskotitarjoilusta, pullat ja muut ostokset mukaan laskien, oli 450 kcal varusmiestä kohti. On selvää, että ylimääräinen energia koituu ajan mittaan ylipainoksi – myös asevelvollisuusajana – ja myöhemmin ehkä terveydelle haitaksi. (3/1979, 3.)

Kuvio 1. Ongelmakehys *Sotilaskoti*-lehdessä.

Terveyshuoli liitettiin myös yleiseen huoleen suomalaisten elintavoista kuten rasvaisten ruokien syömisestä Suomessa ja tähän liittyvästä kolesterolitason noususta (5/1988, 20–21). 1980-luvulta lähtien yksittäisistä tuotteista erityisesti munkki määriteltiin mahdollisesti varusmiesten terveyttä uhkaavaksi leipomotuotteeksi. Munkin epäterveellisyys tuotiin usein kuitenkin esille liittämällä munkki ja sen epäterveellisyys hyvään makuun liittyvään puolustuskehukseen sekä terveyspyrkimystä korostavaan ratkaisukehukseen, kuten seuraavissa:

Tunnetuin sotilaskodin myyntiartikkeli on munkki. Rasvainen, sokerinen, epäterveellinen, mutta valtavan makunautinnon suova herkkupala. (3/1989, 19.)

Sotilaskodin munkki on merkkituote, jota on turha panna mustalle listalle, vaikka se umpirasvassa paistettuna saakin kaikkien ravitsemus- ja terveysihmisten tuomion. Mutta jotain voidaan munkkilekin tehdä. Jos se kypsennetään kasviöljyssä, ei lisätä kolesteroli-kuormaa. (5/1988, 20–21.)

Samalla kun munkin epäterveellisyys myönnettiin, tätä kritiikkiä pehmennettiin korostamalla munkin merkkituotearvoa ja pohtimalla terveellisempiä tapoja valmistaa munkkeja. Jälkimmäisessä otteessa munkin epäterveellisyys upotetaan muiden määreiden väliin: epäterveellisyyttä ikään kuin puolustetaan sen tunnettuudella ja sen suomalla makunautinnolla.

Yllä olevassa kirjoituksessa (5/1988, 20–21) on merkille pantavaa myös se, että arvio munkin epäterveellisyydestä asetetaan ravitsemus- ja terveysihmisten suuhun. Tarkastelimme vielä, mihin tahoihin kritiikissä vedottiin. Vain kolmessa kirjoituksessa ei esiintynyt kirjoittajan ulkopuolista tahoja, josta terveystarkastus oli lähtöisin. Viidessä kirjoituksessa kritiikki oli lähtöisin ravitsemusasiantuntijoilta tai lääkäreiltä, neljässä jostain tutkimuksesta, kolmessa vedottiin lehtiutuuseen, samaten kolmessa johonkin armeijan tahoon ja yhdessä kirjoituksessa nimettyihin tutkijoihin. Leipomotuotteisiin kohdistuva terveyskritiikki tuli siis pääosin eksplisiittisesti sotilaskotien ulkopuolelta. Tieteellisten tutkimusten tuloksia varusmiesten painonnoususta ei kuitenkaan kirjoituksissa kiistetä, mutta painonnousun yhteys munkkeihin saatetaan kyseenalaistaa.

Toinen *Sotilaskoti*-lehdessä usein esiintynyt ongelmakehys liittyi varusmiesten kasvaneeseen valinnanvapauteen ja varusmiesten tarjontaan kohdistuviin vaatimuksiin. Tätä kehystä käytettiin erityisesti 1990-luvulta lähtien. Lehdessä huomioitiin kansainvälisten ruokavirtausten saapuminen sotilaskoteihin, ja se että nykyinen ”[s]odeasiakas on oppinut pitsalle ja hampurilaiselle” (5/1988, 20–21) sekä varusmiesten lisääntynyt vapaa-aika, jolloin sotilaskoti ei enää ollut varusmiehille ainoa mahdollinen paikka ja tapa viettää vapaa-aikaa (2/1991, 10–12). Lehdessä todettiin, että ”[s]otilaskodin perinteisen tuotteen – kahvin ja pullan – pitäisi uudistua säilyttääkseen mielenkiintonsa [...] Pitää olla vaihtoehtoja ja vaihtelua.” (2/1993, 5–6) ja että ”[t]yön on seurattava aikaansa nuorison odotusten muuttuessa” (6/2004, 10–14).

Alaotsikon ”He haluavat hemmotella itseään” alla pohditaan varusmiesten elämäntyyliä seuraavasti:

Ostokäyttäytyminen on muuttumassa koko ajan entistä vaativammaksi. Itsensä hemmottelu koetaan tärkeäksi ja hyväksyttäväksi. Nautinnosta, elämäksestä ollaan valmiita maksamaan vaikka vähän enemmän. (2/1991, 10–13.)

Munkkiin kohdistuneiden terveysyytösten lisäksi *Sotilaskoti*-lehdessä arviointiin, että sotilaskotien piti puolustautua ja kehittyä myös varusmiehiltä tulleiden valinnanvapaus-, hemmottelu- ja elämysodotusten edessä. Toisin kuin terveystarkastuskehyksessä, uudet vaatimukset -kehys ei perustunut sotilaskotien

ulkopuolelta tulleeeseen kritiikkiin. Kahdessa kirjoituksessa uudet vaatimukset -kehukseen liittyi Sotilaskotiliitossa tai sotilaskodeissa tehty tutkimus, mutta muuten uudet vaatimukset -kehys liittyi yksinomaan kirjoittajan esille tuomiin yleisiin havaintoihin ja nykytilanteen esittelyyn.

Sotilaskoti-lehdessä asetettiin ongelmaksi myös tilanne, jossa sotilaskodit jou- tuivat kilpailemaan ulkopuolisten tahojen, kuten lähialueen pizzerioiden kanssa. Varusmiehet kävivät syömässä aikaisempaa enemmän ympäristön pizzerioissa ja muissa ravintoloissa (2/1991, 10–12). Tätä kehystä käytettiin aineistossa vain kolme kertaa ja taloudellisiin kysymyksiin liittyvää kehystä vain kaksi ker- taa, joten on selvää, että terveyskritiikkikehys ja uudet vaatimukset -kehys olivat *Sotilaskoti*-lehden pääasialliset tarjontaan liittyvät ongelmakehykset.

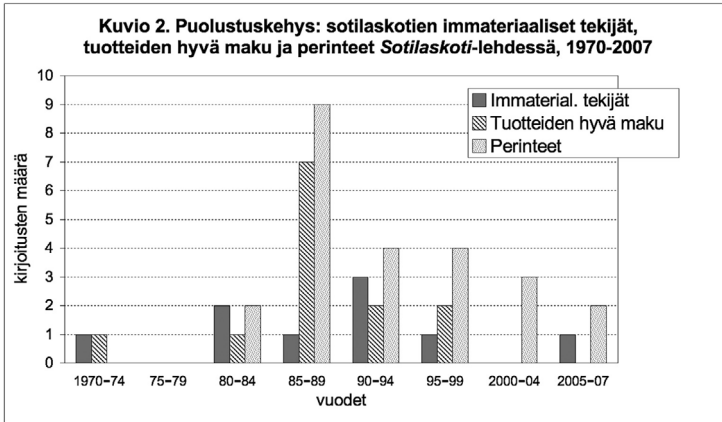
Ongelmakehysten asettamiin haasteisiin vastattiin *Sotilaskoti*-lehdessä lukui- silla tavoilla, jotka olemme ryhmitelleet puolustuskehyyksiksi ja ratkaisukehyy- siksi. Puolustuskehyyksessä nostettiin esille sotilaskotien ja niiden tarjoilun jo olemassa olevia positiivisia ulottuvuuksia ja piirteitä, ja ratkaisukehyyksessä esi- tettiin kehitys- ja muutosehdotuksia.

PUOLUSTUSKEHYKSET SOTILASKOTI-LEHDESSÄ

Sotilaskodin ruoka- ja juomatarjonnan perinteisiin, etenkin perinteiseen munki- kiin ja imagomunkkiin vetoaminen oli selvästi yleisin puolustuskehys *Sotilas- koti*-lehdessä (kuvio 2). Etenkin 1980-luvun jälkipuoliskolla käytettiin tätä kehystä juuri munkista kirjoitettaessa. 1980-luvulla julkaistiin lukuisia kirjoi- tuksia, joissa munkin imagoon ja munkkiperinteeseen kiinnitettiin positiivista huomiota. Terveysongelmia korostavan ongelmakehyyksen kohdalla esittelimme otteita kirjoituksista, joissa munkin epäterveellisyyttä laimennetaan sen herkul- lisuudella sekä sen perinteisyydellä. Perinnekehystä rakennetaan myös seuraav- vassa kirjoituksessa:

Munkin muistavat kaikki. Näin todellakin on. Kaikki tuntevat sotilaskodin munkin, vaikka eivät juuri muuta sotilaskotijärjestöstä tietäisikään. Munkista on tullut osa järjestömme imagoa. Senpä vuoksi on tärkeätä huolehtia, että tuo menestysartikkelimme on maineensa veroinen, se maailman paras munkki[...]Eiköhän siis sovita, että sotilaskotiin kuuluu munkki. On kuulunut jo yli 60 vuotta. Toivottavasti kuuluu vastaisuudessa. Johan siihen perinne- kin velvoittaa. (3/1982, 5.)

Yllä olevassa kirjoituksessa munkkiperinne kehystetään omalakisiksi vaati- mukseksi, johon ei pidä puuttua – velvoite tulee itse perinteestä, ei niinkään sotilaskotisarten omasta pyrkimyksestä. Toisaalta munkkiperinne vaatii vaa- limista eikä sitä saa romuttaa väärillä toimilla. Näin munkkiperinteestä raken- netaan varsin kiistämätön kehys sotilaskotitarjonnalle. Tämän lisäksi joissain kirjoituksessa perinnekehys ja tuotekehittelyyn liittyvä ratkaisukehys nivottiin yhteen: vaikka perinteistä pidetään kiinni, ollaan samalla pakotettuja ja valmiita kehittämään uusia tuotteita.

Kuvio 2. Puolustuskehys *Sotilaskoti*-lehdessä.

Myös muilla leivonnaisilla markkinoitiin sotilaskotia. Esimerkiksi alokaspulla todettiin sotilaskodin mainokseksi, jolla luotiin mielikuva kodikkuudesta, viihtyisyydestä ja sotilaskotihengestä (1/1986, 6–7). Vaikka perinnekehysten huippu osuu 1980-luvun jälkipuolelle, käytettiin sitä tämänkin jälkeen toistuvasti puolustettaessa sotilaskotien leipomotuotteita.

Munkin ja muiden leipomotuotteiden hyvää makua käytettiin puolustusargumenttina erityisesti 1980-luvulla. Alla olevassa kirjoituksessa kirjoittaja toteaa terveysintoilijoiden saattaneen pullan paitsioon ja samalla kirjoittaja asettaa hyvää maku -puolustuskehysten:

Kunnon pulla, se kotoinen vehnäinen, on elintason noustessa joutunut ansaitsemattomaan alennustilaan. Terveysintoilun mukana sekin heitettiin romukoppaan epäterveellisenä. Mutta kun ihmisen mieli vaan tekee hyvää! Pikkupulla, kanelinen korvapuusti tai kunnon pätkä pitkoa on kuitenkin vähemmän rasvainen vaihtoehto kuin viineri. Ja pulla onnistuu hyvin kasvimagariinilla ja öljylläkin leivottuna. (5/1988, 20–21.)

Hyvä maku -puolustuskehysten jälkeen kirjoittaja kuitenkin käyttää itse myös terveyspyrkimyskehystä pohtiessaan keinoja, joilla pullasta saisi terveellisemmän ja verrattessaan pullaa vielä epäterveellisempään viineriin. Näin siis hyvä maku -kehyksellä ei mitätöidä muita kehyksiä vaan terveyspyrkimys ja hyvä maku -kehys saatetaan neuvottelemaan keskenään.

Hyvä maku -kehystä ei kuitenkaan useimmiten käytetty terveystieteiden kanssa – nämä kaksi kehystä esiintyvät vain neljä kertaa samassa kirjoituksessa. Toisen yleisen ongelmakehysten, uudet vaatimukset -kehysten kanssa hyvä maku -kehys ei esiintynyt kertaakaan samassa kirjoituksessa. Sotilaskotien tarjontaa ei siis perusteltu maukkaudella vain puolustustarkoituksessa esimerkiksi epäterveellisyyssyytösten edessä, vaan mielihyvä toimi myös tarjontaan kohdistuvasta kritiikistä itsenäisenä kehystenä. Tämä osoittaa myös, että *Sotilaskoti*-lehdessä leipomotuotteiden herkullisuutta ei läheskään aina koettu ongelmallisena. Tulos on nykyaikana mielenkiintoinen – pitäähän herkuttelua varsin yleisesti selitellä erilaisilla terveellisen elämäntavan esteillä (vrt. Pajari, Jallinoja & Absetz 2006).

Olemme nimenneet immateriaaliseksi kehykseksi sellaiset puolustusargumentit, joissa sotilaskoteja perustellaan niiden viihtyisyydellä, kodikkuudella, palvelun ystävällisyydellä, virkistävyydellä, rentouttavuudella ja muilla immateriaalisilla tekijöillä. Tätä kehystä käytettiin aineistossa kahdeksan kertaa.

Ensimmäinen 1970-luvun artikkeleista (3/1973, 3) määrittelee sotilaskotitarjoilun ensisijaiseksi tehtäväksi nimenomaan varusmiesten viihtyvyyden lisäämisen. Työn tavoitteeksi esitetään sellaisen syötävän ja juotavan tarjoaminen, josta pojat pitävät (hyvä maku -kehys) ja joka varmistaa riittävän päivittäisen energian saannin ja virkistää mieltä (immateriaaliset tekijät -kehys).

Tässä kehyksessä tuotiin esille sotilaskotien ominaisuuksia, joita varuskunta-alueen muut toimijat tai varuskuntien ulkopuoliset toimijat eivät voineet tarjota. Esimerkiksi pizzeriat koettiin sotilaskotien kilpailijoiksi tarjonnan suhteen, mutta tässä kehyksessä sotilaskodeilla nähtiin olevan toisenlaisia etuja puolellaan kuten viihtyisyys, ystävällinen palvelu ja edulliset hinnat (3/1999, 12–13). Sotilaskotien piti toimia ”*koti-ikävän lievittäjänä, paikkana, missä välitetään*” (2/1991, 10–14). Sotilaskotiliiton 70-vuotisjuhlanumerossa entinen sotilaskotiasiakas muisteli armeijakokemuksiaan seuraavasti:

Tässä muutamia vuosia sitten korkean esikunnan kalorinlaskija piti munkkeja epäterveellisinä: liikaa kokoa ja makua ja sokeria päällä, liian vähän Aata ja Beetä ja Koota ja kivennäisiä ja leseitä ...
Isosisar otti kädet lanteilleen ja ilmoitti, ettei sotkun munkki ole ravintofysiologiaa vaan sielunhoitoa. (4/1991, 23.)

Näin siis munkin immateriaaliset ulottuvuudet – sielunhoito – kehystivät munkin niin, että terveystieteikkikehyksen merkitys väheni. Tässä kehyksessä mielenterveys ja sielunhoito asettuvat kehon terveyden edistämisen edelle.

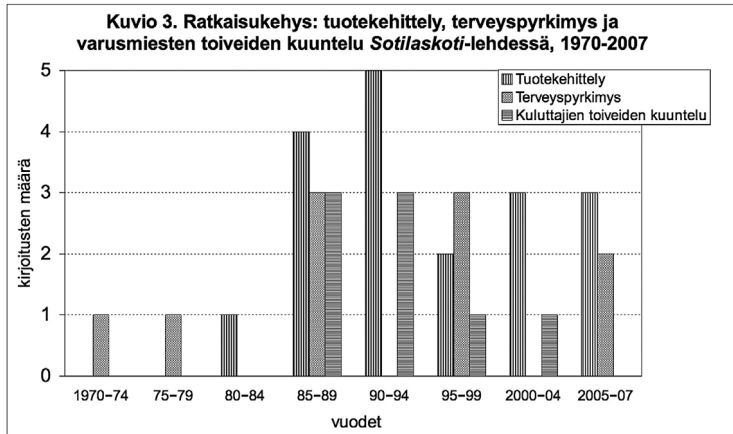
Puolustuskehyksessä vedottiin myös siihen, että sotilaskotien leipomotuotteet eivät loppujen lopuksi ole merkittäviä varusmiesten terveyden kannalta. Perusteluna oli esimerkiksi palveluksen lyhyt kesto: ”*[v]arusmiehet pääsevät soden berkuista osallisiksi vain lyhyen aikaa elämässään*” (5/1988, 20–21). Munkkeja puolustettiin myös suhteuttamalla sotilaskotien tarjonta puolestaan muualta saatavaan ruokaa ja juomaan.

Puolustuskehyksessä puolustauduttiin epäterveellisyyssyytöksiä vastaan myös korostamalla varusmiesten omaa vastuuta ruokavalinnoistaan. Esimerkiksi vuonna 1989 Varusmiehen muonaoppaan esittelyn yhteydessä todettiin, että ”*terveydestään ja kunnostaan huolehtiva [varusmies] löytää sodestakin terveellisen vaihtoehdon*” (5/1989, 22).

RATKAISUKEHYKSET SOTILASKOTI-LEHDESSÄ

Useimmin käytetyssä ratkaisukehyksessä sotilaskotien ongelmien ratkaisuksi asetettiin uusien tuotteiden kehittäminen ja myyminen, tuotekehittely, tarjonnan laadun parantaminen ja vaihtelun lisääminen (kuvio 3). Käsittelemme tässä kappaleessa tuotekehittelykehystä yhdessä kuluttajien toiveiden kuuntelu-kehyyksen kanssa, sillä ne nivoutuvat yhteen ja niitä voi pitää jopa saman kehyksen eri puolina. Olemme kuitenkin kuviossa 3 esittäneet nämä kehykset erikseen. Näissä kehyksissä uusia tuotteita ei pohdittu niinkään terveyden kannalta

vaan tavoitteena oli lisätä sotilaskotien myyntiä ja vastata varusmiesten muutuneisiin haluihin ja tarpeisiin.

Kuvio 3. Ratkaisukehys Sotilaskoti-lehdessä.

Tämä kehys on lähellä kuluttajakeskeistä ajattelua. Lehdessä todettiin esimerkiksi sotilaskotien tarjoilun olevan ”sitä mistä pojat pitävät” (5/1989, 22) sekä varusmiesten itse tietävän parhaiten, mitä halusivat syödä (2/1993, 5–6). Pizza on hyvä esimerkki kuluttajakeskeisestä kehuksesta: sen perusteluna toimi nimenomaan varusmiesten elämäntyyli (3/1992, 15–19). Kuluttajakeskeinen ratkaisukehys kuvastuu hyvin seuraavassa kirjoituksessa:

Vaikka munkki olisi kuinka hyvää, ei varusmieskään sitä aina halua. Pitää olla vaihtoehtoja ja vaihtelua [...] [Sotilaskotiy]hdistykset kuuntelevat kiltisti, mitä varusmiehet toivovat ja toiveita pyritään täyttämään resurssien mukaan... Niinisalon sotilaskotiyhdistys hellii varusmiehiään päivä päivältä monipuolisemmin. (2/1993, 5–6.)

Yllä olevassa otteesta sotilaskotityö esitettiin nimenomaan asiakaslähtöisenä työnä, jossa sotilaskotityöntekijät reagoivat asiakkailta tuleviin toiveisiin, ehdotuksiin, kommentteihin ja valituksiin ja näin vastaavat varusmiesten muuttuviin tarpeisiin ja toiveisiin. Pizzan yhteydessä ei yleensä puhuttu sen mahdollisista terveysvaikutuksista, vaan pikemminkin pizzan tarjonnassa oli kysymys elämyksien ja nautinnon tarjoamisesta aina vain vaativimmille varusmiehille. Poikkeus tähän linjaan oli kehoitus kokeilla kalavaihtoehtoa pizzan täytteeksi (5/1988, 20–21) ja *Helsingin Sanomissa* julkaistuun tutkimukseen viittaava arvio: ”*Tutkijat pohtivat syylliseksi [veren rasva-arvojen kohoamiseen] vapaa-ajan syömistä kuten munkkeja, makkarointa ja pizzoja*” (6/1996, 11–13). Tosin jälkimmäisessä kirjoituksessa ei ole aivan selvää viitataan siinä sotilaskodeissa vai varuskuntien ulkopuolella syötäviin pizzoihin.

Aikaisemmin olemme esittäneet, että terveystieteellisyyspyrkimyksessä munkit joutuivat 1980-luvulta lähtien epäterveellisyyssyytösten kohteiksi. Pizzojen kohdalla tätä ei samassa mittakaavassa tapahtunut. Pizzaa ei liitetty niinkään ongelmakehykseen vaan pikemminkin ratkaisukehykseen. Pizza ei nivoutunut sotilaskotien kasvatukselliseen tehtävään vaan sotilaskotien poikia palvelemaan,

varsin kuluttajakeskeiseen roolin. Pizzaan ei liittynyt myöskään perinnekehystä (vrt. munkit) vaan pizzat liittyivät nimenomaan uutuuteen ja tuotekehittelyyn.

Toinen yleinen ratkaisukehys oli sotilaskotien tarjonnan terveellistäminen. Tässä kehyksessä sotilaskotisisarilla ja sotilaskotien henkilökunnalla oli tärkeä osa varusmiesten terveyden edistämässä ja ratkaistaessa epäterveellisten tuotteiden aiheuttamaa terveysuhkaa. Esimerkiksi vuonna 1973 määriteltiin sotilaskotien tehtävä seuraavasti: "[...] niin varusmiesten varsinaisilla aterioilla kuin sotilaskotitarjoilulla on kasvattava merkitys [...] voidaan opetella terveellisiä ravintotottumuksia." (3/1973, 3). Lehdessä kehoitettiin ajattelemaan "poikien parasta [antamalla] heille terveellinen vaihtoehto" (3/1979, 3).

Lehdessä esiteltiin ruokien mahdollisia uusia valmistustapoja, vedottiin sydäntautilääkäreiden ohjeisiin vaihtaa eläinrasvat kasviöljyihin (5/1988, 20–21) ja ehdotettiin hintauudistuksia, kuten pullataikinaisten marjapiirakoiden hinnoittelamista selvästi viinereitä edullisimmiksi (5/1988, 20–21). Lisäksi ehdotettiin munkin korvaamista tuoreella tuoksuvalla kotipullalla, jolloin varusmies saa 14 grammaa vähemmän rasvaa tai mahdollisesti pullataikinaan leivotulla marjapiirakalla (6/1996, 11–13).

Lehdessä neuvottiin valmistamaan varusmiesten suosikkiruokia – munkkeja ja muita leivonnaisia, pizzoja ja hampurilaisia – terveellisemmällä resepteillä (5/1988, 20–21). Samassa kirjoituksessa kehoitettiin kehittämään myös kalakukkojen ja karjalanpiirakoihin "täytteitä ilman voita ja läskiä" ja lisäämään kahvin sekaan kerman sijasta rasvatonta maitoa (5/1988, 20–21). Terveyspyrkimyksien yhteydessä pohdittiin usein sotilaskotien tarjontaa hyvä maku -kehyksellä, kuten alla olevassa kirjoituksessa:

Kokemuksen mukaan niinkin yksinkertainen tempu kuin meetvurstin korvaaminen kinkkuviipaleella saa sämpylän katoamaan aiempaa leveämmin hymyilevään kitaan. Mahtaisiko silmien loiste vielä kirkastua, jos vihreä sisar ryhtyisi kauppaamaan "vihreää vaihtoehtoa" - salaatinlehteä tai kurkkua tutun sämpylän välissä? Iloisemman ilmeen myyntitiskille antaisi hedelmien tuominen sämpylöiden ja munkkien rinnalle[...] Makuhermot riemuitsisivat uusista elämyksistä ja vitamiinit saisivat terveysintoilijat hykertelemään tyytyväisinä [...] Isänmaa tarvitsee rohkeita ratkaisuja: vaihtelua ja vitamiineja pojillemme! (3/1989, 19.)

Yllä olevassa kirjoituksessa terveellisempiä vaihtoehtoja perustellaan terveellisyydellä, mutta tätäkin voimakkaammin mielihyvällä ja tyytyväisyydellä. 1980-luvulta lähtien *Sotilaskoti*-lehdessä käytettiin samanaikaisesti sellaista ratkaisukehystä, jossa painopiste oli kuluttajan toiveiden täyttämässä sekä kehystä, jossa painopiste oli tarjonnan terveellistämässä. Nämä kehykset heijastavat kahta yleistä ongelmakehystä: terveyskriittikkehystä ja uudet vaatimukset -kehystä.

SOTILASKOTIEN RISTIRIITA

1960-luvulla sotilaskotitarjonnan terveellisyydestä ei kirjoitettu lainkaan ja muutenkin tarjontaan viitattiin hyvin suppeasti. 1970-luvulla sotilaskotitarjonnan terveellisyydestä kirjoitettiin kahdessa artikkelissa. Näissä kirjoituksissa

lehti oli selvästi terveyspyrkimyksen puolella ja pyrki lisäämään sotilaskotivalikoiman terveellisyttä. 1980-luvulle tultaessa sotilaskotien leipomotuotteet olivat joutuneet julkisuudessa kritiikin kohteeksi, ja näin liiton ja lehden sen viestimenä oli puolustauduttava aikaisempia vuosikymmeniä voimakkaammin.

On oikeastaan hämmästyttävää, kuinka samankaltaisena munkkeihin liittyvä argumentaatio on monilta osin säilynyt 1970-luvulta ja 1980-luvulta 2000-luvulle. Munkki ja muut herkut ovat altavastaaajia, joita Sotilaskotiliitto ja sisaret pyrkivät puolustamaan. Munkkia uhkaavat toisaalta terveysvaatimukset, toisaalta varusmiesten halu saada tarjontaan vaihtelua ja herkuttelua. Samalla kun leipomotuotteita on puolustettu, on sotilaskotien tarjontaa pyritty terveellistämään 1970-luvulta lähtien.

Sotilaskotiliiton toimintaa vuoteen 1971 kuvaavassa historiikissa sotilaskotien ruoka- ja juomatarjonta on erittäin pienessä osassa (Lahtero 1974). Tämä kertoo ruokakulttuurista, jossa ravintoloihin ja kahviloihin käytettiin huomattavasti nykyistä vähemmän rahaa. Sotilaskotiliiton toiminnan keskiössä ovat pikemminkin isänmaallisuus, sotilaskotien rakentaminen, sodasta selviäminen, varusmiesten yleisestä hyvinvoinnista huolehtiminen, taloudellisista haasteista selviäminen, vapaaehtoistyö ja hengellisyys. Tällainen kuva toiminnasta piirtyi myös 1960-luvun *Sotilaskoti*-lehdistä. Tässä suhteessa 1970-luvulla lehdessä oli merkkejä uusien aihealueiden ja näkökantojen sisällyttämisestä *Sotilaskoti*-lehden areenalle, mutta varsinaisesti sekä kuluttajakeskeinen ajattelu että terveyskritiikki tulivat *Sotilaskoti*-lehteenkin seuraavina vuosikymmeninä.

Etupäässä 1990-luvulla julkaistut pizzakirjoitukset osoittavat, että pizzoja ei esitetty vastaavan suuruisena terveyskysymyksenä kuin munkit esitettiin. Vaikka pizzojen ravintoarvot tuskin ovat munkkien ravintoarvoja parempia, niiden tarjontaan liitettiin pääasiassa vain toteavia huomioita tai ne esitettiin kulutuskehityksen kautta. Tämä tulos saattaa liittyä siihen, että sotilaskotijärjestön ulkopuolella nimenomaan munkeista tuli terveyssyytösten kohde – näin myös sotilaskodeissa jouduttiin puolustautumaan erityisesti munkkien suhteen. Näin pizzojen tehtäväksi jäi vastata sotilaskotien taloudellisiin haasteisiin ja varusmiesten kasvaneisiin vaatimuksiin.

Vaikka 2000-luvulla lehdistössä yleensä kirjoitettiin lihavuuden ja elintapoihin liittyvien sairauksien lisääntymisestä (Harjunen 2004; Kyrölä 2007a), ei *Sotilaskoti*-lehdessä havaittu vastaavaa piikkiä. Esimerkiksi terveyskritiikki- ja terveyspyrkimyskehitykset eivät 2000-luvulla esiintyneet 1980- ja 1990-lukuja useammin lehdessä, pikemminkin harvemmin. Tuula Tähtisen tutkimusryhmän 2000-luvulla julkaisemiin varusmiesten ruokavaliota ja painokehitystä kuvaaviin tutkimuksiin (Tähtinen 2006) otettiin kantaa, mutta varsinaisesti yhteiskunnassa 2000-luvulla vallinneeseen ylipainohuoleen ei ole menty mukaan.

On mahdollista, että Sotilaskotiliitossa koettiin 2000-luvulla, että aikaisempina vuosikymmeninä oli jo otettu myönteinen kanta terveyspyrkimykseen eikä näin uudestaan ollut tarvetta tarkastella sotilaskotien leipomotuotteita ongelmakeskeisessä valossa. Esimerkiksi television ympäristöuutisoitinta koskeva tutkimus osoittaa, että vaikka varsinaista ympäristöongelmaa ei ole saatu ratkaistua, on tyypillistä, että ongelman uutisoinnilla on elinkaarensa ja jossain vaiheessa uutisointi lakkaa (Kantola 1996). Muutaman kerran vuodessa ilmestyvän järjestölehden artikkeleiden aiheiden linkaari tuskin noudattaa aivan samanlaista mallia kuin päivittäin toistuvien uutislähetysten. On kuitenkin mahdollista, että järjestölehdissä on vastaavia aiherypäitä, jotka sitten hiipuvat.

Kaiken kaikkiaan *Sotilaskoti*-lehden ruokaan liittyvä viesti on kolmenlainen: puolustaa sotilaskotien tehtävää tarjota varusmiehille miellyttävää ruokaa ja erityisesti munkkeja, liittoutua terveystintaman kanssa ja pyrkiä muuttamaan valikoimaa terveemmäksi sekä liittoutua varusmiesten vaihtelun- ja nautinnonhalun kanssa. Näiden kehysten samanaikaisuus saattaa näyttää ristiriitaiselta. Tehtävien ristiriitaisuus ilmenee hyvin seuraavassa otteessa:

Miten sotilaskodit voisivat toisaalta perinteisesti vastata varusmiesten makean- ja rasvaisen himoiseen koti-ikävään ja toisaalta samalla pitää huolta heidän terveydestään [sekä] [m]iten varusmies itse saadaan valitsemaan se herkullinen, mutta vähän terveellisempi vaihtoehto? (6/1996, 11–13.)

Yllä oleva ote tiivistää hyvin kaksi aikamme terveysviestinnän ydinkysymystä: miten yhdistää terveystarkkailu ja mielihyväpyrkimys, ja miten vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen.

Varusmiesten uusien vaatimusten ja kasvaneen valinnanvapauden yleisyys ongelmakehityksessä 1990-luvun alkupuolella ja samanaikainen varusmiesten toiveiden kuuntelu kehitysketjössä sopii hyvin yhteen aikamme konsumeristisen virtauksen kanssa.

Lehdessä esiintyi kuitenkin tätä harvemmin sellaista näkökantaa, jossa varusmiehet itse vastuutetaan tarkkailemaan ruokavalintojaan sotilaskodeissa (vrt. Crawford 2000; Lawrence 2004; Rich & Evans 2005). Tämä tulos heijastelee Sotilaskotijärjestön arvomaailmaa, joka ei pohjimmiltaan ole individualistinen vaan korostaa yhteisöllisyyttä ja toisten hyväksi tehtävää vapaaehtoistyötä. Tämän linjan mukaisesti sisaret koettivat 1970-luvulta lähtien ratkaista sotilaskotitarjontaan liittyviä terveyskysymyksiä, ja samalla jatkoivat sotilaskotityön kehystämistä sen perinteillä ja immateriaalisilla ulottuvuuksilla.

Sotilaskotitarjonnan kehittäminen ja terveellistäminen kuvastaa myös aikamme yleistä terveysongelmiin liittyvää näkemystä, jossa esimerkiksi ”lihavuusepidemian” taustalla katsotaan olevan nimenomaan rakenteellisia tekijöitä (Hill & Peters 1998; Jallinoja & Mäkelä 2007). Tähän näkemykseen liittyy olennaisesti pyrkimys vaikuttaa ruokatarjontaan siten, että terveelliset ratkaisut tulisivat houkuttelevimmiksi ja helpommiksi. *Sotilaskoti*-lehden ja Sotilaskotiliiton aatteelliseen taustaan pohjautuen lehdessä otettiin aktiivinen rooli varusmiesten ruokatarjontamusten terveellistämiseksi. Tässä pyrkimyksessä toistuvasti törmättiin kysymykseen, miten individualistinen ja nautinnonhaluinen varusmies saadaan valitsemaan terveellisempi ruokavaihtoehto.

Tämä tutkimus on saanut rahoitusta Suomen Akatemian Elvira-tutkimusohjelmasta (n:o 117900). Kiitämme Sotilaskotiliittoa ja erityisesti Karoliina Hofmannia yhteistyöstä aineistonkeruussa.

Kirjallisuus

- Boero, Natalie (2007) All the news that's fat to print: the American "obesity epidemic" and the media. *Qualitative Sociology* 30: 1, 41–60.
- Crawford, Robert. (2000) The ritual of health promotion. Teoksessa Williams, S., Gabe, J. & Calnan, M. (toim.) *Health, Medicine and Society. Key Theories, Future Agendas*. London: Routledge. 93–106.
- Entman, Robert M (1993) Framing: toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication* 43: 4, 51–58.

- Harjunen, Hannele (2004) Lihavuus ja moraalinen paniikki. *Yhteiskuntapolitiikka* 69: 4, 412–418.
- Hill, James O & John C Peters (1998) Environmental contributions to the obesity epidemic. *Science* 280: 5368, 1371–1374.
- Hofmann, Karoliina (2007) Sotilaskotiliiton pääsihteeri; henkilökohtainen tiedonanto.
- Jallinoja, Piia & Johanna Mäkelä (2007) Kuka on vastuussa ylipainosta? *Yhteiskuntapolitiikka* 72: 1, 88–93.
- Kantola, Anu (1996) Tri Otsoni ja Mr kasvihuone. Mediapaniikkeja modernin kauhun rajoilla. Teoksessa Luostarinen, H., Kivikuru, U. & Ukkola, M. (toim.) *Sopulisilppuri. Mediakriittikin näkökulmia*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 157–176.
- Karvonen, Erkki (2000) Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23:2, 70–84.
- Kunelius, Risto (2003) Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.
- Kyrölä, Katariina (2007a) Lihavuusvaara! Pelon politiikka ja lihava ruumis Helsingin Sanomissa. Teoksessa Kyrölä, K. & Harjunen, H. (toim.) *Koolla on väliä! Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*. Helsinki: Like. 49–82.
- Kyrölä, Katariina (2007b) Valtaiset muodonmuutokset. Lihottaminen ja laihduttaminen feederismiiä käsittelevissä dokumenteissa ja television laihdutussarjoissa. Teoksessa Kyrölä, K. & Harjunen, H. (toim.) *Koolla on väliä! Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*. Helsinki: Like. 161–197.
- Lahtero, Jouko (1974) *Vihreät sisaret. Sotilaskotiliitto - Soldathemförbundet r.y. 1921–1971*. Helsinki: Otava.
- Lawrence, Regina G (2004) Framing obesity. The evolution of news discourse on a public health issue. *Harvard International Journal of Press/Politics* 9: 3, 56–75.
- Mattila, Marjatta (1977) Sotilaskotisisar – Sotilaskoti. *Sotilaskoti* 10: 1, 3.
- Männistö, Satu; Marjaana Lahti-Koski; Heli Tapanainen; Tiina Laatikainen & Erkki Vartiainen (2004) Lihavuus ja sen taustat Suomessa – liikkakilot kasvavana haasteena. *Suomen Lääkärilehti* 59: 8, 777–781.
- Nelson, Thomas E.; Zoe M. Oxley & Rosalee A. Clawson (1997) Toward a psychology of framing effects. *Political Behavior* 19: 3, 221–246.
- Oliver, J Eric (2006) *Fat politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Pajari, Pia; Piia Jallinoja & Pilvikki Absetz (2006) Negotiating over self-control and activity – an analysis of balancing in the repertoires of Finnish healthy life-style. *Social Science & Medicine* 62: 10, 2601–2611.
- Petersen, Alan & Deborah Lupton (1996) *The new public health. Health and self in the age of risk*. London: Sage.
- Rich, Emma & John Evans (2005) 'Fat ethics' – the obesity discourse and body politics. *Social Theory & Health* 3:4, 341–358.
- Saguy, Abigail C. & Rene Almeling (tulossa) Fat in the fire? Science, the news media, and the "obesity epidemic". *Sociological Forum*.
- Santtila, Matti; Heikki Kyröläinen; Tommi Vasankari; Seppo Tiainen; Kauko Palvalin; Arja Häkkinen & Keijo Häkkinen (2006) Physical Fitness Profiles in Young Finnish Men during the Years 1975–2004. *Medicine & Science in Sports & Exercise* 38: 11, 1990–1994.
- Sarlio-Lähteenkorva, Sirpa; Karri Silventoinen; Marjaana Lahti-Koski; Tiina Laatikainen & Pekka Jousilahti (2006) Socio-economic status and abdominal obesity among Finnish adults from 1992 to 2002. *Int J Obes*. 30:11, 1653–1660.
- Tähtinen, Tuula (2006) Insuliiniresistenssiin liittyvät kardiovaskulaariset riskitekijät suomalaisilla varusmiehillä. Oulu: Oulun yliopisto.
- Tähtinen, Tuula; Mauno Vanhala; Jorma Oikarinen & Sirkka Keinänen-Kiukaanniemi (2000) Changes in insulin resistance-associated cardiovascular risk factors of Finnish men during military service. *Ann Med Milit Fenn* 75: 3, 163–169.
- Tähtinen, Tuula; Mauno Vanhala; Jorma Oikarinen & Sirkka Keinänen-Kiukaanniemi (2001) Changes in insulin resistance-associated cardiovascular risk factors of Finnish men during military service are due to changes in eating habits. *ANN Med Milit Fenn* 76: 3, 239–246.
- Tähtinen, Tuula; Mauno Vanhala; Jorma Oikarinen & Sirkka Keinänen-Kiukaanniemi (2002) Munkit vaaraksi suomalaiselle varusmiehelle. *Duodecim* 118:11, 1132–1133.
- Töyry, Maija (2005) Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Helsinki: Viestinnän laitos, Helsingin yliopisto.
- Vanonen, Annamari (1996) *Vihreät sisaret maanpuolustustyössä. Paimintoja Sotilaskotiliiton 75-vuotistaipaleelta*. Helsinki: Sotilaskotiliitto ry.